

Katarzyna Szwed

**STANOWISKO AUTONOMII NORDYCKICH
WOBEC INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ**

Wspólnota międzynarodowa wykazuje gotowość do zaakceptowania faktu, iż inne podmioty niż państwa mogą otrzymać zdolność do negocjowania i zawierania traktatów¹. Stopniowo jednostki autonomiczne otrzymują coraz większe kompetencje w konstytucyjnych ramach państwa². Zdolność tych podmiotów do uczestnictwa w stosunkach międzynarodowych jest w głównej mierze zależna od uprawnienia przyznanego w tym zakresie przez metropolię. Obecnie obserwuje się, iż poszczególne autonomie – w tym także nordyckie – coraz silniej domagają się od państwa poszerzenia zakresu uprawnień do prowadzenia polityki zagranicznej. Proces ten zachodzi proporcjonalnie do rosnącego wpływu i oddziaływania stosunków międzynarodowych na jednostki autonomiczne.

Tym samym autonomie położone na obszarze Europy Północnej – Grenlandia, Wyspy Owcze oraz Wyspy Alandzkie – coraz aktywniej starają się uczestniczyć w procesach integracyjnych zachodzących na kontynencie, a także na miarę swoich możliwości mierzą się z członkostwem w organizacjach międzynarodowych³.

Niektóre metropolie przyznały autonomiom bardzo szerokie kompetencje do negocjowania w imieniu państwa, tak iż uprawnienie to w praktyce przypomina realizację niezależnych kompetencji traktatowych. Za przykład mogą posłużyć Wyspy Owcze, którym w 2005 r. przyznano prawo do negocjowania i zawierania w imieniu Danii umów międzynarodowych z państwami trzecimi i organizacjami międzynarodowymi, w zakresie obszarów spraw przejętych przez tę autonomię. Farerska Ustawa o uprawnieniach polityki zagranicznej z 14 maja 2005 r. zapewniła archipelagowi większą swobodę w działaniach podejmowanych na arenie międzynarodowej.

¹ D. B. Hollis, *Why States Consent Still Matters: Non-State Actors, Treaties and the Changing Sources of International Law*, 23 *Berkeley Journal of International Law* (2005), s. 10–18.

² C. Schreuer, *Waning of the Sovereign State: Towards a New Paradigm for International Law?*, 4 *European Journal of International Law* (1993), s. 455.

³ K. Kubiak, *Nordyckie terytoria autonomiczne*, „Sprawy Międzynarodowe” 2002, nr 4, s. 86–99.

Podobnie w przypadku Grenlandii rozległe uprawnienia dotyczące spraw zagranicznych zostały przewidziane w Ustawie o autonomii Grenlandii z 12 czerwca 2009 r. Na mocy wspomnianego aktu, przy zastrzeżeniu konstytucyjnych uprawnień Królestwa Danii do prowadzenia spraw polityki zagranicznej, uprawniono rząd Grenlandii w imieniu Danii do negocjowania i zawierania umów międzynarodowych z krajami trzecimi i organizacjami międzynarodowymi, łącznie z porozumieniami wykonawczymi, w sprawach odnoszących się wyłącznie do Grenlandii i w przejętych przez autonomię obszarach odpowiedzialności.

Wśród form uczestnictwa autonomii nordyckich szczególnie istotna jest integracja z Unią Europejską jako jednym z głównych aktorów stosunków międzynarodowych. Po wejściu w życie traktatu lizbońskiego w grudniu 2009 r. podstawowe regulacje odnoszące się do relacji między Unią Europejską a terytoriami specjalnymi państw członkowskich zostały uwzględnione w dwóch dokumentach: w *Traktacie o Unii Europejskiej* oraz w *Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*. Wśród terytoriów specjalnych państw członkowskich Grenlandia została zakwalifikowana do kategorii krajów i terytoriów zamorskich, Wyspy Alandzkie do terytoriów specjalnych należących do UE, a Wyspy Owcze do terytoriów znajdujących się poza UE⁴.

Na relacje autonomii nordyckich z Unią Europejską niewątpliwym wpływ miało członkostwo państw metropolii w strukturach⁵. Dania rozpoczęła negocjacje akcesyjne w 1969 roku⁶. W 1972 r. zostały one uwieńczone sukcesem i pozy-

⁴ Do krytyków rozwiązań traktatowych przyjętych dla terytoriów specjalnych państw członkowskich zalicza się Fiona Murray. Postanowienia wynikające z obowiązującego *Traktatu o funkcjonowaniu UE* dotyczące terytoriów europejskich państw członkowskich uważa za przestarzałe i niedostosowane do współczesnych wyzwań. Podobnie uznaje ona za niefortunne rozsianie postanowień odnoszących się do jednostek autonomicznych w różnych traktatach. Jej zdaniem zabrakło całościowej rewizji konstrukcji prawnych traktatów UE. Por. F. Murray, *The European Union and Member State Territories: A New Legal Framework Under the EU Treaties*, The Hague 2012, *passim*.

⁵ Joanna Nowiak prezentuje pogląd, iż stosunek krajów nordyckich wobec integracji europejskiej jest szczególny na tle Europy. Zdaniem autorki można mówić o tym, iż: „po pierwsze mamy do czynienia z indywidualnym zachowaniem poszczególnych państw i ich uczestnictwem, bądź też nie, w określonych strukturach współpracy; do drugie, działania o charakterze zorganizowanym są to zachowania świadczące o wspólnym stosunku krajów nordyckich do poszczególnych problemów integracyjnych stanowiących również próbę zbiorowych poczynań z ich strony; po trzecie, sama współpraca tych państw jest jedną z form integracji europejskiej”. J. Nowiak, *Współpraca nordycka. Wzór dobrej polityki*, Poznań 2001, s. 172.

⁶ Dania złożyła wniosek akcesyjny do EWG już w dniu 10 sierpnia 1961 r. Jednak dążenia integracyjne Danii zostały zablokowane przez weto francuskiego prezydenta. Charles de Gaulle w 1963 r. wyraził sprzeciw wobec członkostwa Wielkiej Brytanii. Nie wykluczało to automatycznie starań Danii. Niemniej Folketing uchwalił ustawę przewidującą wejście do EWG jedynie

tywną oceną Komisji⁷. Ostateczna decyzja dotycząca akcesji Danii spoczywała w gestii społeczeństwa duńskiego. W ogólnonarodowym referendum przeprowadzonym w dniu 2 października 1972 r. 63,3% głosujących opowiedziało się za przystąpieniem do EWG. Frekwencja była wysoka i wyniosła 90,1%⁸. Takiego poparcia nie udało się uzyskać wśród mieszkańców dwóch duńskich jednostek autonomicznych.

Wyspy Owcze, które posiadały status jednostki autonomicznej, w styczniu 1974 r. samodzielnie podejmowały decyzję w sprawie członkostwa. Parlament farerski (Lagting) zdecydował o pozostaniu poza strukturami EWG. Z kolei Grenlandia, traktowana jako integralna część Danii, dokonała akcesji równocześnie z metropolią w 1973 r. Po uzyskaniu w 1979 r. autonomii władze grenlandzkie rozpoczęły dążenia zmierzające do ogłoszenia referendum w sprawie wystąpienia ze Wspólnoty. Plebiscyt przeprowadzono w 1982 r. Ze względu proceduralnych faktycznie opuszczenie przez Grenlandię obszaru objętego integracją nastąpiło jednakże dopiero 1 lutego 1985 r. Wydarzenie to miało bezprecedensowy charakter. Traktaty rzymskie nie przewidywały możliwości wystąpienia ze Wspólnot⁹. Obecnie Grenlandia posiada status kraju zamorskiego, podobnie jak Falklandy i Nowa Kaledonia. Natomiast Wyspy Owcze są traktowane przez Unię Europejską jako państwo trzecie. Na tle regulacji stosunków innych terytoriów zależnych państw członkowskich z UE jest to sytuacja szczególna.

Wydaje się, że rozstrzygające znaczenie dla decyzji Wysp Owczych o pozostaniu poza strukturami EWG stanowiły dwie kwestie. Po pierwsze, realnie patrzono na kondycję ekonomiczną Wysp. W istocie gospodarka ta jest tylko w niewielkim stopniu zdywersyfikowana. Opiera się głównie na rybołówstwie i przetwórstwie rybnym. Toteż największą obawę dla Farerów stanowiło widmo wspólnej polityki rybołówstwa prowadzonej z Brukseli. Akcesja do struktur EWG równałaby się wówczas z udostępnieniem wewnętrznych wód terytorialnych Wysp Owczych dużym europejskim kutrom rybackim, co w konsekwencji

wspólnie z Brytyjczykami. Głównym powodem takiego stanowiska Kopenhagi były istotne więzi gospodarcze łączące ją z Londynem.

⁷ *The First Enlargement of EC: Commission Opinion on the Accession of Denmark, Ireland, Norway and the United Kingdom* (Brussels, January 1972), „Documents on the European Union” 1997, No. 45, s. 176–177.

⁸ Wynik referendum był sporym zaskoczeniem zarówno dla samych Duńczyków, jak i dla społeczności międzynarodowej. Do ostatniej bowiem chwili bardzo aktywni byli przeciwnicy przystąpienia do struktur wspólnotowych, podejmując próby przekonania społeczeństwa o możliwych zagrożeniach dla suwerenności kraju wynikających z procesów integracji. Ch. Preston, *Enlargement and Integration in the European Union*, London 1997, s. 43.

⁹ J. Ruskowski, E. Górnicz, M. Żurek, *Leksykon integracji europejskiej*, Warszawa 1998, s. 225.

doprowadziłyby do wyjąłowania tych terenów. Było to realne zagrożenie ekonomiczne dla mieszkańców Wysp Owczych. Rybołówstwo dla znacznej większości z nich nadal stanowi główny środek utrzymania.

Ponadto członkostwo w EWG oznaczało przekazanie dotychczasowych wyłącznych kompetencji nad podstawowym źródłem farerskiego dochodu na rzecz niepewnych ośrodków wpływów wewnątrz Wspólnoty. Sprzeciw wobec członkostwa w EWG przybrał na sile w czerwcu 1977 r. wraz z rozszerzeniem wyłącznej strefy połowu ryb do 200 mil morskich. Polityka rybołówstwa prowadzona przez Wspólnotę została jeszcze mocniej scentralizowana¹⁰. Ograniczenie obszarów połowu ryb na wodach terytorialnych państw trzecich sprawiło, że tym trudniej było zaakceptować Farerom możliwość udostępnienia swoich łowisk flotom rybackim z Europy.

Poza potencjalnymi konsekwencjami natury gospodarczej szeroko dyskutowano także możliwe polityczne skutki członkostwa. W latach 70. XX w. Wyspy Owce jako terytorium autonomiczne istniejące w ramach jedności Królestwa Danii nie posiadało jednoznacznie sprecyzowanych planów na temat przyszłego kształtu autonomii. Kwestią otwartą pozostawało, czy archipelag powinien pozostać wewnątrz państwowości duńskiej czy też dokonać secesji.

Niemniej począwszy od uchwalenia w 1948 r. Ustawy o ustroju krajowym Wyspy Owczych, coraz wyraźniejsze były próby uniezależnienia się od wpływów duńskich. Nie dziwi zatem niechęć polityków farerskich do przekazania określonych kompetencji na rzecz EWG, zwłaszcza że ruchy niepodległościowe koncentrowały się właśnie na ochronie wyjątkowej tożsamości mieszkańców archipelagu w obliczu dominujących wpływów zewnętrznych. Powszechne były także poglądy o możliwych problemach związanych z implementacją ustawodawstwa Wspólnoty po stronie farerskiej.

Obecne relacje Wysp Owczych z Unią Europejską uregulowano w postaci porozumień bilateralnych. Najważniejsze z nich to porozumienie o wolnym handlu zawarte w 1992 r. Było ono jednak wielokrotnie zmieniane przez ostatnie lata. Wyspy Owce otrzymały także szczególne uprzywilejowanie od UE w postaci redukcji celnych sięgających nawet 40%. Dzięki staraniom Danii udało się również zachować strefę wolnego handlu ze wszystkimi krajami EFTA.

W dniu 28 listopada 2003 roku Wyspy Owce i UE przystąpiły do porozumienia dotyczącego farerskiego członkostwa w Paneuropejskim Systemie Kumulacji Pochodzenia. Pełna implementacja porozumienia miała miejsce 1 grudnia 2005 roku i stwarzała warunki do uproszczenia przemieszczania towarów wewnątrz Europy. Wyspy Owce biorą również udział w unijnym Siódmym

¹⁰ A. Olafsson, *Constitutionalism and Economics in the Faroes* [w:] G. Baldacchino, D. Milne (eds.), *Lessons from the Political Economy of Small Islands*, London 2000, s. 127–128.

programie ramowym (7PR), który ma na celu uczynienie gospodarki europejskiej bardziej dynamiczną w skali świata.

Jednakże odmiennie niż w stosunku do obywateli innych państw członkowskich, obywatele duńscy mieszkający na terenie Wysp Owczych nie są traktowani jako obywatele Unii Europejskiej. Formalnie Wyspy Owcze nie należą do obszaru Schengen, jednak Dania i państwa członkowskie Schengen podpisały stosowne porozumienie, na mocy którego ruch osobowy pomiędzy stronami nie podlega kontroli granicznej. Obecnie coraz częściej mówi się o możliwej akcesji Wysp Owczych do traktatu¹¹.

W przypadku Grenlandii początkowo członkostwo w EWG wiązało się z korzyściami natury ekonomicznej¹². Wystąpienie ze struktur okazało się jednak koniecznością. Wcześniejszy status Grenlandii jako kolonii duńskiej stanowił w tej sytuacji zasadniczy argument. Mając żywo w pamięci duńską dominację, wyspiarze byli niechętni wobec dalszych ustępstw w kwestii ograniczania autonomii na rzecz jednostek ponadnarodowych oraz zrzekania się pewnych aspektów suwerenności. Członkostwo w strukturach EWG traktowano jako możliwe zagrożenie dla tożsamości etnicznej Inuitów. Obawiano się ignorowania interesów mniejszych członków kosztem europejskich mocarstw. Grenlandzki eurosceptycyzm miał swe źródła w ograniczonych więziach kulturowych, społecznych i gospodarczych z Europą¹³.

Podobnie jak w przypadku Wysp Owczych, specyfika grenlandzkiej gospodarki opartej na rybołówstwie, w dalszej perspektywie czyniła członkostwo w EWG wysoce problematycznym. Z jednej strony bowiem Grenlandia nie otrzymywałaby dotacji dla rolnictwa, a z drugiej musiałaby brać udział we wspólnej polityce rybołówstwa.

Sektor rybołówstwa od początku stanowił newralgiczny punkt w relacjach Grenlandii z UE. Począwszy od 1985 r., sfera tych stosunków była regulowana na mocy dwustronnego porozumienia. W dniu 1 stycznia 2007 dokument ten został zastąpiony przez *Porozumienie partnerskie w sprawie rybołówstwa*, które

¹¹ Por. wystąpienie premiera Kaja Leo Johannesena w Háskóli Íslands w Reykjavíku w dniu 16 października 2009 roku – *The Faroes in a globalized world – opportunities and challenges* dostępne na oficjalnej stronie internetowej rządu farskiego: <http://www.tinganes.fo/Default.aspx?ID=10768&Action=1&NewsId=2359&PID=23570> [dostęp: 17. 04. 2013].

¹² Po roku 1972 EWG zainwestowała 10–25 mln dolarów rocznie w modernizację infrastruktury i rozwój edukacji na Grenlandii. Por. L.E. Johansen, *Greenland and the European Community*, 16: 1–2 *Etudes/Inuit/Studies* 33, 1992, s. 34. Ponadto Grenlandia otrzymywała granty finansowe m.in. z Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Szerzej: F. Harhoff, *Greenland Withdrawal from the European Communities*, 20 *Common Market Law Review* 13, 1983.

¹³ Szerzej: M. Olsen, *Perspectives beyond Greenland's Secession from the EEC* [w:] H. Rasmussen (ed.), *Greenland in the Process of Leaving the European Communities*, Copenhagen 1983.

zdaje się lepiej regulować system płatności UE na rzecz Grenlandii. Szerzej zostały w nim ujęte priorytety dla rozwoju współpracy w sektorze rybołówstwa m.in. poprzez wspieranie oraz zachęcanie do badań naukowych i szkoleń. Dodatkowo przewidziano pobieranie stosownych opłat z danin za licencje właścicieli statków.

Począwszy od 1 lutego 1985 r., Grenlandia należy do grupy 21 krajów i terytoriów zamorskich (KTZ) Unii Europejskiej. Tym samym Grenlandia nie podlega bezpośrednio przepisom prawa unijnego, korzysta jednak ze statusu KTZ, nadanego w traktacie z Lizbony. Celem takiego stowarzyszenia jest głównie wsparcie rozwoju ekonomiczno-społecznego.

Grenlandia posiada szczególną pozycję jako łącznik pomiędzy regionem arktycznym, który przez wiele lat pozostawał poza głównym nurtem polityki międzynarodowej, a Unią Europejską. Dopiero niedawno, za sprawą coraz wyraźniej odczuwanych następstw zmian klimatycznych, wzrosło zainteresowanie północnym wymiarem polityki UE. W 1999 r. rząd Grenlandii zaproponował wzmocnienie polityki UE w obszarze Arktyki poprzez wprowadzenie do niego tzw. Okna Arktycznego. Grenlandia postrzega tę inicjatywę jako przestrzeń polityczną w ramach północnego wymiaru polityki UE, w której ludy Arktyki i UE posiadają wspólne interesy. Ma to służyć budowaniu dialogu państw skupionych wokół Oceanu Arktycznego w kwestii polityki arktycznej oraz inicjatyw wspierających struktury współpracy pomiędzy Europą Północną i terenami położonymi w rejonie koła podbiegunowego północnego.

Unia Europejska jest świadoma znaczenia Arktyki dla swojego szeroko definiowanego bezpieczeństwa i interesów. Natomiast Grenlandia aspiruje do roli istotnego gracza w arktycznej polityce Unii Europejskiej.

W przeciwieństwie do Grenlandii i Wysp Owczych Wyspy Alandzkie opowiedziały się za członkostwem w Unii Europejskiej. Początkowo istniały obawy o utratę autonomii i szwedzkiego charakteru archipelagu wraz z akcesją do struktur unijnych. Przyznanie specjalnego statusu prawnego w UE rozwiązało jednak te wątpliwości. Z punktu widzenia gospodarki alandzkiej ewentualne oparcie relacji jedynie na dwustronnych umowach było wysoce ryzykowne i niekorzystne¹⁴.

Zdaniem N. Fagerlunda proces akcesyjny Wysp Alandzkich przebiegał w oparciu o trzy główne etapy:

- wewnętrzne negocjacje pomiędzy Wyspami Alandzkimi i Finlandią dotyczące wspólnego stanowiska wobec Unii Europejskiej (sierpień 1992 r. – październik 1993 r.);

¹⁴ F. Jasiński, *Status Wysp Alandzkich jako przykład suwerenności w ramach Unii Europejskiej*, „Wspólnoty Europejskie” 1998, nr 5(81), s. 11–12.

- negocjacje pomiędzy Finlandią a państwami członkowskimi Unii Europejskiej (październik 1993 r. – luty 1994 r.);
- kwestie sporne między metropolią a autonomią odnoszące się do członkostwa w strukturach unijnych, które pozostawały w wyłącznych uprawnieniach ustawodawczych Finlandii stosownie do postanowień Statutu Wysp Alandzkich (luty–listopad 1994 r.)¹⁵.

Ostatni etap wieńczyło przeprowadzone w dniu 16 października 1994 r. referendum narodowe w sprawie członkostwa Finlandii w Unii Europejskiej¹⁶. W dniu 18 listopada 1994 roku parlament Finlandii zatwierdził *Traktat akcesyjny*¹⁷.

Niezależnie od referendum narodowego przeprowadzono także odrębne referendum na Wyspach Alandzkich. W tym głosowaniu 73,6% mieszkańców archipelagu opowiedziało się na korzyść akcesji, natomiast 26,4% wypowiedziało się wobec niej negatywnie¹⁸. W dniu 2 grudnia 1994 r. Parlament Wysp Alandzkich dokonał zatwierdzenia fińskiej ustawy implementującej *Traktat akcesyjny* miazdzącą przewagą 26 głosów za do 4 przeciwko. Zatem w dniu 8 grudnia 1994 r. przy okazji ratyfikacji *Traktatu akcesyjnego* i *Traktatów założycielskich UE* Rząd Finlandii mógł ogłosić, że obowiązujące wówczas *Traktaty założycielskie UE* stosuje się do Wysp Alandzkich z uwzględnieniem przepisów zawartych w *Protokole nr 2 o Wyspach Alandzkich*. Stanowiło to ostateczne przypieczętowanie cyklu znaczących wydarzeń w historii autonomii, zainicjowanych złożeniem w marcu 1992 r. wniosku akcesyjnego do struktur unijnych przez Finlandię.

Szczególna sytuacja Wysp Alandzkich w ramach istniejącego systemu prawnego UE uregulowana jest przez tzw. *Protokół alandzki*. Stanowi on załącznik do fińskiej umowy akcesyjnej i jest częścią prawa pierwotnego UE. Na mocy *Protokołu* zwolniono archipelag ze stosowania określonych przepisów prawa wspólnotowego.

¹⁵ N. Fagerlund, *The Special Status of the Åland Islands in the European Union* [w:] L. Hanikainen, F. Horn (eds.), *Autonomy and Demilitarisation in International Law: The Åland Islands in a Changing Europe*, s. 190.

¹⁶ Wzięło w nim udział jedynie 74% uprawnionych do głosowania. Stosunek głosów wynosił 57% popierających integrację wobec 43% opowiadających się przeciwko akcesji. Natomiast na Wyspach Alandzkich za członkostwem było 51,9% głosujących, natomiast 48,1% głosowało przeciwko. Jak widać, mniej osób głosowało za integracją na archipelagu niż w Finlandii ujętej całościowo.

¹⁷ O. Jussila, S. Hentilä, J. Nevakivi, *Historia polityczna Finlandii 1809–1999*, Kraków 2001, s. 387.

¹⁸ Referendum konsultatywne na Wyspach Alandzkich przewidziano na 20 listopada 1994 r. Termin wybrano celowo, tak by umożliwić społeczności archipelagu zapoznanie się z wynikami referendum przeprowadzonego 13 listopada w Szwecji. Referendum konsultatywne zastosowano wcześniej także w przypadku akcesji do UE Wysp Owczych i Grenlandii.

Protokół alandzki składa się jedynie z trzech artykułów. Art. 1 ma za zadanie zagwarantowanie zachowania tych aspektów autonomii alandzkiej, które zasadniczo determinują jej kształt. Wyspy Alandzkie samodzielnie decydują o prawie do nabywania ziemi przez osoby nieposiadające regionalnego obywatelstwa (*regional citizenship*), a także o prawie do prowadzenia firm i wykonywania usług przez takie osoby. Ograniczona możliwość nabywania nieruchomości i świadczenia usług ma za zadanie chronić lokalny rynek pracy.

Przepisy art. 2 *Protokołu*, dotyczące bezcłowego ruchu morskiego między Wyspami a Szwecją, są gwarancją rozwoju gospodarki alandzkiej. Obszar archipelagu został także wyłączony z niektórych europejskich regulacji podatkowych¹⁹. Wyspy Alandzkie określono jako terytorium trzecie, które znajduje się poza obszarem obowiązywania dyrektywy harmonizacyjnej dla podatków pośrednich.

Ówczesne państwa-członkowie UE uznały także w odrębnej deklaracji specjalny status archipelagu. Przejawem tej szczególnej pozycji prawnomiędzynarodowej było respektowanie prawa władz alandzkich do zarządzania lokalnymi wyborami i uregulowania zasad wyborczych. Podobnie w preambule do *Protokołu alandzkiego* znalazło się stwierdzenie o wyjątkowej sytuacji prawnomiędzynarodowej archipelagu.

Wraz z akcesją do struktur unijnych Finlandia i Wyspy Alandzkie przekazały część swoich uprawnień ustawodawczych. Postanowienia odnoszące się do relacji autonomii z UE uregulowano w *Statucie Wysp Alandzkich*. Przepisy te weszły w życie 1 stycznia 1995 r. i zostały zgrupowane w nowym rozdziale 9a zatytułowanym: *Sprawy Unii Europejskiej*. Zrewidowano je w 2004 r., a z dniem 1 grudnia 2009 r. zmieniły brzmienie przepisy zawarte w art. 59c, stosownie do postulatów wysuwanych przez stronę alandzką²⁰.

Rząd alandzki domagał się także zagwarantowania odpowiedniej reprezentacji autonomii w instytucjach unijnych oraz udziału w mechanizmach podejmowania decyzji na poziomie krajowym w odniesieniu do kwestii związanych

¹⁹ Por. Ch. Jansson, *Åland's Prospects for Development in the European Union* [w:] Ch. Jansson, J. Salminen (eds.), *The Second Åland Islands Question. Autonomy or Independence?*, Mariehamn 2001, s. 205.

²⁰ W 2009 r. rząd Wysp Alandzkich przygotował „principdokument” zawierający propozycje zmiany *Statutu Wysp Alandzkich*. Stosownie do niego dokonano modyfikacji art. 59c. Zmiany zaczęły obowiązywać od 1 grudnia 2009 roku. W dokumencie tym położono nacisk na znaczenie języka szwedzkiego i podkreślono prawo rządu alandzkiego do jego stosowania podczas procesów toczących się w sprawach o pogwałcenie przepisów unijnych, gdy ich wypełnienie znajdowało się w obszarze kompetencji organów Wysp Alandzkich. S. Stephan, *Regional Voices in the European Union*, Mariehamn 2010, s. 30.

z Unią Europejską. W szczególności rząd alandzki naciskał na utworzenie na obszarze archipelagu odrębnego okręgu wyborczego w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Finlandia posiada 16 miejsc w PE. Wniosek złożony w lutym 2007 r. przez Parlament Wysp Alandzkich o przekazanie jednego z nich przez Helsinki na rzecz autonomii został odrzucony przez Eduskuntę²¹. Stosownie do postanowień *Statutu Wysp Alandzkich* Landskapsregeringen (Rząd Wysp Alandzkich) ma jednakże prawo desygnowania jednego przedstawiciela do Komitetu Regionów Unii Europejskiej.

Istotnym wydarzeniem z punktu widzenia zacieśniania procesu integracji europejskiej było ratyfikowanie 30 września 2008 r. *Traktatu lizbońskiego* przez parlament Finlandii. Podobnie w dniu 29 listopada 2009 r. parlament alandzki zatwierdził krajową ustawę implementującą *Traktat lizboński* na obszarze autonomii alandzkiej w zakresie, w jakim traktat mieści się w kompetencjach autonomii.

Państwa i autonomie nordyckie często są postrzegane jako obszar peryferyjny Europy²². Autonomie nordyckie i ich metropolie zdają się jednak przeczyć tej obiegowej opinii.

Przeгляд dotychczasowych stanowisk Wysp Owczych, Grenlandii i Wysp Alandzkich wobec integracji europejskiej prezentuje szerokie spektrum postaw. Autonomie nordyckie wybrały odmienne drogi współpracy z Unią Europejską. Wyspy Owce od początku deklarowały niechęć i daleko posunięty sceptycyzm wobec członkostwa w strukturach UE. Grenlandia podjęła w 1982 r. niezwykle odważną decyzję o jej opuszczeniu. Z kolei stanowisko Wysp Alandzkich świadczy o tym, że suwerenne aspiracje mieszkańców archipelagu nie muszą kolidować z postawą proeuropejską.

²¹ Na początkowym etapie negocjacji politycy alandzcy domagali się bezpośredniej reprezentacji w procesie podejmowania decyzji przez instytucje unijne. W perspektywie dalszego procesu akcesyjnego Wyspy Alandzkie porzuciły stanowisko silnie optujące za bezpośrednią reprezentacją – na rzecz przyznania jednego z 16 miejsc przypisanych Finlandii w Parlamencie Europejskim. UE nie zaakceptowała bezpośredniego przedstawicielstwa Wysp Alandzkich, jako że inne autonomie w ramach Wspólnoty – Wyspy Kanaryjskie, Azory, Madera, Isle of Man – takowej nie posiadają. Wydaje się jednak, że wyjątkowy status międzynarodowy Wysp Alandzkich jako zdemilitaryzowanej i zneutralizowanej jednostki autonomicznej w Europie, o znacznie mocniejszych podstawach prawnych niż innych regionów autonomicznych, jest argumentem, który przemawia na korzyść przyznania reprezentacji w Parlamencie Europejskim. Por. A. Spiliopoulou Åkermark, *The Åland Islands in International Law and Cooperation: The Legal Capacity of an Autonomous Region* [w:] L. Hannikainen, F. Horn (eds.), *Autonomy and Demilitarisation in International Law: The Åland Islands in a Changing Europe*, The Hague–London–Boston 1997, s. 273.

²² K. Dośpiał-Borysiak, *Państwa nordyckie a Unia Europejska*, Warszawa 2007, s. 5.

NORDIC AUTONOMIES IN RELATION TO EUROPEAN INTEGRATION

Summary

This article examines the ability of an autonomous entity to participate in international relations which is mainly dependent on the entitlement granted in this scope by the metropolis. It is now noticed that Nordic autonomies more and more strongly demand from the State the broadening of rights to conduct foreign policy. This process is going on proportionally to the growing influence and effect of international relations on autonomous entities. Author analyzes the way in which the autonomies located in the area of Northern Europe – Greenland, the Faroe Islands, and the Aland Islands – more frequently take part in integration processes in Europe.